

протоієрей
Юрій МИЦИК

У статті представлена публікація ряду незнаних раніше архівних документів, які проливають світло на невідомі аспекти історії Свято-Михайлівського Видубицького монастиря у Києві XVII–XVIII ст., на біографії і діяльність ряду ігуменів цієї обителі.

Ключові слова: Церква, православ'я, монастир, Видубичі.

archpriest
Yuriy MYTSYK

NEW SOURCES OF THE HISTORY OF ST. MICHAEL'S VYDUBYCHI MONASTERY IN XVII–XVIII CENTURIES

Data presented in the article have been taken out of a number of unknown archival documents shedding light on unknown aspects of the history of St. Michael's Vydubychi Monastery in XVII–XVIII centuries. The article focuses on the biography and work of a bunch of abbots of the monastery.

Key words: Church, Orthodox, monastery, Vydubychi.

НОВІ ДЖЕРЕЛА ДО ІСТОРІЇ СВЯТО-МИХАЙЛІВСЬКОГО ВИДУБИЦЬКОГО МОНАСТИРЯ XVII–XVIII ст.

Свято-Михайлівський Видубицький монастир у Києві є одним із найдавніших і найзнаменитіших в Україні. Про нього ми вже коротко писали [1] і публікували джерела до його історії початку XVIII ст., які були знайдені у складі копійної книги («книги-архіву») цього монастиря [2], по яку ми теж писали. Оскільки дослідження книги продовжуються і в її складі були виявлені нові незнані джерела, варто опублікувати хоча б деякі з них, додавши документи, які розпорошені по різних архівосховищах: фонди ЦДІА (Центрального державного історичного архіву) України у Києві, фонди ІР НБУ (Інституту рукописів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського). Слід зазначити, що досить велику кількість документів (всього 127), що стосувалися Видубицького монастиря, підготував ще в дореволюційні часи проф. С. Голубев, і вони були видані в наш час проф. В. Ульяновським як додаток до його книги С. Голубева, присвяченої історії монастиря [3].

Перш за все наводимо список (чернетка ?) ігуменів Видубицького монастиря, складений після 1765 р. Він є неповним і хаотичним, до того

ж дещо дефектним і значно поступається в усіх відношеннях твору аналогічного виду 1766 р. видубицького ігумена Якова Воронковського, доповненого невідомим автором не раніше 1826 р. [4]. Однак цей список свідчить про зацікавлення принаймні частини монастирської братії історичним минулим обителі, їхню працю з архівними матеріалами. Подібні списки дали можливість постати твору ігумена Якова Воронковського, який є на сьогодні максимально повним переліком ігуменів обителі.

Далі подаються документи (всього 16) у хронологічній послідовності. В першу чергу це документи київських митрополитів Рафаїла Заборовського, Гавріїла Кременецького, ігуменів Свято-Михайлівського монастиря, серед яких були й видатні діячі Церкви, святі (Феодосій Углицький), богослови (Ігнатій Оксенович Старушич), діячі культури (Лаврентій Гурка), а також гетьмани України (Іван Скоропадський), полковники (Антон Танський). Меншою мірою представлені документи світських осіб (київський вїйт Тадрина, козачка Марія Тумченко (Тумчиха), деяких офіційних установ (київська губернська канцелярія). За видовою ознакою вони представлені в першу чергу листами, хоча є укази, грамоти, квити, проїжджі листи, купчі. Вони дають непогане уявлення про господарське життя обителі, її маєтності, насамперед Лісники і Ходосівку, що знаходяться під Києвом (південніше Пирогова), проливають світло на київську топоніміку (Осокорки, озеро Тельбин тощо; Ярославка – село суч. Ніжинського р-ну Чернігівської області). Особливо ретельно описуються маєтності монастиря із зазначенням їхніх кордонів в одному з універсалів Скоропадського (№ 12). У ряді документів порушуються спірні питання за володіння маєтностями у конфліктах Видубицького монастиря як зі світськими особами (київський полковник Антон Танський), так і сусідніми монастирями (Києво-Печерська лавра). Квити і купчі (Тадрини, Тумченко) свідчать зайвий раз про те, що обитель збільшувала свою нерухомість за рахунок у першу чергу купівлі чи пожертв. Із проїжджих листів та паспортів київських митрополитів другої половини XVIII ст. особливий інтерес викликає проїжджий лист київського митрополита Рафаїла Заборовського, котрий він видав трьом ченцям Видубицького монастиря, які вирушали на Запорозьку Січ для збору пожертв. Цікавими є і стандартні грамоти київських митрополитів Рафаїла Заборовського і Гавріїла Кременецького, котрі засвідчували висвяту ченців Свято-Михайлівського Видубицького монастиря (відповідно Феодула та Саватія) в ієромонахи.

У додатках подаємо лист 1721 р. св. Антонія Стаховського, якого призначили митрополитом Тобольським, на Батьківщину, до гетьмана Івана Скоропадського. У ньому святий, дякуючи гетьману за сприяння, просить видати своєму посланцю, келейному дякону, подорожну і надати йому 35 коней для перевозу з Чернігова в Тобольськ необхідних речей, у першу чергу книг, потрібних для навчання священиків у краю, який починав християнізуватися. Цей документ доповнює нашу публікацію трьох листів святого [5] і є ще одним свідченням цивілізаційної місії України в Росії XVII–XVIII ст., а не навпаки, як твердили й твердять в офіційній Росії, починаючи як мінімум з В. Белінського.

При публікації документів ми керувалися правилами передачі тексту, розробленими Я. Дзирою [6]. Ці правила прості, зручні й логічні. Вони найбільше відповідають інтересам археографічного видання для його використання задля історичного дослідження українських текстів XVII–XVIII ст. Так, літери «ять», «омега», «фіта», «іжиця», «пси» та «кси» передані відповідно літерами «і», «о», «ф», «и», «пс», «кс». Тверді знаки в кінці слів опущені, літера «ять» передається нами як «і». Щоправда, ці правила нами незначно змінені: титла тут не розкриваються, бо вони стосуються загальнозрозумілого: Гд – Господь, Бг – Бог, Хрсті – Христі, не обумовлюємо пропущену у тексті документів виносну літеру «о» наприкінці прикметників, зберігаємо також латинську літеру «g», яку в ті часи нерідко передавали також літерами «кг» або ж «г», а також зберігали написані в тексті літери «оу» як «у». Часто в тексті пропускалася літера «о» в закінченні прикметників, наприклад «тог(о)». Нами ця літера відновлена без зазначень. Окремі слова, які не вдалося прочитати позначені нами таким чином: (...)*. Датування скрізь передається арабськими цифрами, хоча в документах воно подається по-різному (буквами кириличного алфавіту, арабськими цифрами, інколи й тим та іншим способом в одному документі). Автографи, як правило в підписі оригіналів документів, підкреслені нами.

Сподіваємося, що дана публікація стане в пригоді дослідникам історії Свято-Михайлівського Видубицького монастиря, який нині перебуває в юрисдикції УПЦ Київського Патріархату.

1. З джерел до історії Свято-Михайлівського Видубицького монастиря XVIII ст. // Труди Київської Духовної Академії. – 2014. – № 14. – С. 203–214 (1 д.а.) (у співавт. з І. Тарасенко)

2. НБУ. – ВР. – Ф. 160. – № 244.

3. Голубев С.Т. История Киево-Выдубицкого Свято-Михайловского монастыря. – К., 2011. – С. 392–609.

4. Голубев С.Т. История... – С. 597–609.

5. Див.: Мицик Ю. З нових джерел до історії церковного землеволодіння на Чернігівщині XVII–XVIII ст. // Сіверянський літопис. – 1997. – № 1–2. – С. 111–115.
6. Літопис Самовидця. – К., 1971. – С. 40–42.

* * *

№ 1

**Середина XVIII ст. – Список ігуменів
Свято-Михайлівського Видубицького монастиря
XVI–XVIII ст.**

«[15]41 года [инди]кта [...] споминается игумен Ефрем [Ефрем Кошель (1538 – 1541). – Ю. М.]».

2. В виписі пропущен ігумен Антоний 1565 и 1566 марта 27.

3. В писмі митр[ополита] Петра Могили ігумен Ігнатий Оксенович Старушич 1645, сентября 25 д., 1656 ноябрю 23 д. [він був ігуменом з 1643 по 1651 рр. Нотатка про його ігуменство у 1656 р. відноситься до його наступника Климента Старушича, що був ігуменом як мінімум з 1654 по 1664 рр. – Ю. М.]

4. 1661 года сентября 2 игумен Климент Старушич.

5. 1611 ноябрю 19 игумен Антоний Грекович и 1614 априля 25 также Грекович. [Цей ігумен-уніат був на чолі обителі у 1611–1618 рр. – Ю. М.]

6. 1507 окт[ября] 5, индикта 8, игумен Якимец.

7. 1712 февраля 27 игумен Лаврентий Горка. [Лаврентій Горка (1671–1737) був видубицьким ігуменом у 1713–1722 рр. – Ю. М.]

8. 1558 октября 7, 1559 августа 21 игумен Алексей.

9. 1593 и 1594 февраля 5 игумен Калист.

10. 1692 августа 21 игумен Феофил Яндедровский.

11. 1701 и 1704 марта 17 игумен Варлаам Страховский.

12. 1628 августа 14 д. игумен Остафий Піщановский.

13. 1670 декабря 19 д. игумен Феодосий Углицкий. [Св. Феодосій Углицький (поч. 30-х рр. XVII–1696), Видубицький ігумен у 1664–1687 рр.]

14. 1690, 1698 июля 21 д. игумен Пахомий Подлуский.

15. 1576 августа 28 игумен Сергей.

16. 1568 октября 19 и 1576 генваря 25+1571 февраля 24 игумен Григорий Шваб.

17. 1604 ноябрю 29+ генваря 5 игумен Иоасаф Биковский.

18. 1648 октября 29 игумен Силвестр.

19. 1618 марта 20 (?) дня.

20. 1719. Означается в виписі ігумен Лаврентий Горка.

1729 года генваря 9, 1730, 1731, 1732, 1733, 1734, 1735, 1736, 1737, 1738 игумен Феодосий Хомінский, а в цер[кві] в день (?) Благовіщення Бгоматере по (...) * в церкві мнстра (?) с. архи-

стратига (...) * мгарским (?) лубенским игуменом Тимофеем Щербацким, 1738 и 1739 игумен лубенский переведен Тимофей Щербацкий (...) * до мнстря (?) арх[истратига] Михаїла (...) * [Тимофій (світське ім'я – Тихін) Щербацький (1698–1767), київський митрополит 1748–1757, видубицький ігумен у 1737–1739, до цього був ігуменом лубенського Мгарського Спасо-Преображенського монастиря (1737). – Ю. М.]

Гавриїл [...]

Викентий 1749 года и 1750 [...]

Архимандрит Леонтий Злотницький 1753(...) * 24 + 1754 (...) *, с лубенского мнстря переведен. [Леонтій Злотницький (Злотнецький) був ігуменом Свято-Троїцького Густинського монастиря у 1722–1725, 1742–1743 рр. Був видубицьким ігуменом у 1753–1756 рр. – Ю. М.]

Антоний Почека (...) * [варшавський капелян з 1755 по 1756 рр. – Ю. М.] варшавського, а с видубицького [ігумен у 1756–1759 рр. – Ю. М.] переведен в [Крестовоздвижен]ський.

Архимандрит Митрофан Горленко из Батинского (?) м[онастиря] переведен, 1758 года априля 26 определен правительством, того ж года октября 31 переведен (?) игуменом пресвященным митрополитом Тимофеем Щербацким в Видубицком мнстрі». [Митрофан Горленко був видубицьким ігуменом у 1760–1765 рр.]

(ЦДІАУК. – Ф. 130. – Оп. 1. – № 1. – Копія (?))

№ 2

1646, лютого 18 (8). – Київ, Свято-Михайлівський Видубицький монастир. – Грамота Ігнатія Оксеновича Старушича, ігумена Свято-Михайлівського Видубицького монастиря

«Игнатий Оксенович Старушич, игумен монастиря Видубицкого стога архистратига Михаїла.

Чиню відомо сим моїм листом, иже м арендовал Прокопу Шевелю с товаришом его, Павлом Подоприветом (?), обивателми містечка Печерского, озера мнстря Видубицкого Заспу, Коричу, Глушец, Потяж, Плоскую и Святища и вси належачиї криниц[и] до тих озер, до того Турца половицу и порубіжной половицу вишпомененним арендарем за певную суму грошей личбы литовское за коп 20. Которие арендарі, вступаючи на аренду, дали коп 10, а другое 10 коп повинни мают дати на день Преображения Хва, ничим ся не вимовляючи в року теперешному 1646, а мают держати тые озера вишпомененные орнда-

рі, почавши от скритя леду до пущеня Филипового. В которой аренді не мают міти жадной перешкоди ні от кого, тилко варуем того, абы наших риболов пара была поколь надость будет, тие ж арендарі повинни двісті риб дати живих на празник свтого великого мученика Георгія сто и другое сто на празник чуда свтого архистратига Михаїла. А то мают отдавати нічим ся не отмовляючи, гдеколвек взявши, к тому еше и голниц з мененой риби до монастира тисячей пять, на што сес лист даем наш с подписом руки нашей.

Писан в монастиру Видубицком року 1647 мсца февраля 8 дня».

(НБУ. – IP. – Ф. 160. – № 244. – Арк. 237–237 зв.

Внизу документа намальоване коло, в середині якого написано: «місто печати» і дописано: «С подлиного сводил иеромонах Иларион»)

№ 3

1646, вересня 28. – Лист шляхтича Данила Голуба до ігумена Ігнатія Оксеновича Старушича

«Wielebny w Bodze a mnie wielce mści ojcze ihumenie wydubiecki.

Nad słowa nasze jakośmy z sobą przyrzekli, żem miał dziesięcine dać siana tego, co chłopkowie kosili, nie czekając czasu, jako widze i słowa rzeczenie, trzy stogi jako powiadają ci chłopi co pobrano więcej trzydziestu woz wzięto tam na Wecie w (?) nową groble wrzucona, a namiestnik w. m., mego mściweo pana, ongi przyjeżdżał, upominając naszej mowi (?), tu już sub censuram wielebność w. m., mego miłościwego pana, puszcze i bierzecie w. m. perwim i upominajcie jako mówią z jednego woła dwu skur nie jedno, a słowo miało być verbum a stale, tym bardziej u wszystkich mądrych i tak zacnych kapłanów, prosze uniżenie wielebności w. m., mego mściwego pana, aby tej wiołente przestali, boć i grzech sianem, tak pięknym, groble gacić, trzeba się Pana Boga bać a ludziom ubogim krzywdy nie czynić i szkody, nas w. m. od tego otwodził i powiadacie, że peccatum mortali, nic nie wątpie łasce wielebności w. m., że odtą zaniechają gnatu (?) na groble.

W Łeśnikach die 28 7bris anno Domini 1646.

Prosze racz mi w. m., mój mśc. pan, z łaski swej oznajmić o zdrowiu jeo mśc. dobrodzieja naszego, jeżeli nie odjedzić dokąd.

Już jako dopiuro chłopi, dali znać, że pięć stogów wzięto, to już więcej pięciudziesiąt wozow. Zmiłuj się zaniechać każ w. m., bo za krzywdo liudzko i grobla się nie otrzyma wielebności w. m., mego mściwego pana, zyczliwy przyjaciel i sługa Daniel Holub».

(НБУ. – IP. – Ф.160. – № 244. – Арк. 260–260 зв. – Тогочасна копія.

Запис на звороти (арк. 260 зв.): «Na obrocie nadpis taki: Wielebnemu w Bodze a mnie wielce mśc. panu i przyjacielu jeo mści ojcu Ignacemu Oksenowiczowi

Staruszycowi, ihumenowi wydubieckietu, należy», тобто: «На звороті такий запис: Вельможному в Бозі, мені вельми мостивому пану і приятелеві отцю Ігнатію Оксеновичу Старушиччу, игуменові видубицькому». Запис копіста: «С подлинным сводил иеромонах Гавриіл»)

№ 5

1648, лютого 18 (8). – Київ, Свято-Михайлівський Видубицький монастир. – Лист І. Оксеновича-Старушича, в якому містяться умови оренди озер на 1648 рік

«Ігнатий Оксенович Старушич, игумен монастира Видубицького стога архистратига Михаїла.

Чиню відомо сим моїм листом, ижем заарендовал озера монастира Видубицького Заспу, Коричу, Глушец, Потяж, Плоскую и Святища и вси належачіє криници до тих озер, к тому еще Турца половицу и порубіжное половицу пану Андрию Ласченку, обивателю и мешчанину киевскому, в року теперешнем 1648 за суму певную грошей коп двадцат литовской личбы. Которий то вишменованый арендар, вступаючи на аренду, отдал готових грошей золотих чтирдесте, а остаток сумми злотих десет мает отдати на день святого Георгия. Починаетя аренда его в року 1648 от светого Алексея и кончитися мает в том же року о светом Николі есенному. Варуючи теж оному, абы не міл жадное перешкоди в тих то вишешпомененних озерах, с которых он будет повинен дати до монастира нашого рыб дві сотні живих на Георгия светого сто и на Михаїла светого сто другое. К тому еще пят тысячей иголници мененое риби, не вимовляючися нічим, міет теж собі и трави для коня своего, на що утяти так. До того еще и бочку солоной риби щупаку зловних (?) повине[н] дати, За тое ж ему рибалки наши не будут перешкодою (...)*. И так для ліпшое віри и певности дали есми ему сес наш лист за подписом руки нашею и притисненем печати монастирское.

Писан в вишменованом монастиру року 1648 мсца февраля дня 8».

(НБУ. – IP. – Ф. 160. – № 244. – Арк. 237 зв.–238.

Наприкінці документа намальоване коло, в середині якого написано:

*«Місто печати». – Записи: «В подлинной тако: 25 априлос взяли (...)**

Андрея Лащенка злотих 10. Рукою власною» та

«С подлинного сводил иеромонах Иларийон»)

№ 6

1688, травня 15 (5). – Київ. – Указ св. Феодосія Углицького, игумена Свято-Михайлівського Видубицького монастиря

«Чиню відомо сим моїм листом, тепер и в потомние часы, иж учинилем контракт з паном Максимом Василковским и позволи-

лем ему греблю сыпати и млин ставити, на реці Веті, где кгрунт и береги обадва мнстра ншего, правними на писмі оборонами закріплени, межи Хотовом и Гвоздовом, посеред городища ніякого давного, в котором и бывал негдись млын Волковницького, тот млин мает и повинен будет пн Максим всім коштом и старанем своїм будовати и всі до него потреби спорядиты, до сыпаня зась греблі подданий монастира нашого, лесничани, повинни будут помагати, а гди, даст Бг, тот млин зовсім совершити и мливо в нем міти, то на тот час половина пожитку мает ити пну Максиму и потомком его вічними часы, а половину – мнстру о лой, о желізо и о иншие потреби до млина, повинни будемо з обох рук старатися. Тое все постановене, абы в доброй памяти было, и абы ліпшую повагу міло, даем сей мой лист пну Максиму з печатю мнстрскою, а з подписом власное руки моее.

Писан в монастиру стого архистратига Михаїла Видубицьком киевском року 1686 мая 5 дня

В подлинном подпис таков:

Феодосий Углицкий, игумен монастира Видубицькаго киевского, з братиею.

Року 1688 мсца марта 8 д.

За устною и очевистою прозбою п. Димитрия Биликевича именем пна Максима Василковского вношеною, сей лист до книг меских киевских принят.

Як Демидович Быкович, войт киевский, прийнем и в том упевняю пна Максима и потомки ж его, же если бы любо з допущения Бжого через огонь, любо через войну млина того не стало, міет знак млиное при них вічними часы зоставати мает при монастиру».

(НБУ. – IP. – Ф. 160. – № 244. – Арк. 281–281 зв.)

Внизу документа намальовано коло, в середині якого написано: «Місто печати», а також дописано: «С подлиним сводил иеромонах Иларион»)

№ 7

1714, жовтня 21 (10). – Київ. – Квіт І. Г. Тадрини

«Року 1714 місяця октоврия 10.

Я, нижей именованный, чиню відомо сим моїм писаним, иж отобралем за дом проданный в Києви суму належитую от отца игумена видубицького и от братии того ж монастира золотих триста и талярій десят, зачим и квитую их моцов во всем, же мні извистилися, на що для ліпшой віри й певности руку свою подписую власною я, Иван Гарасимович Тадърина».

(НБУ. – IP. – Ф. 160. – № 720. – Оригінал.)

Запис на звороті «1714 года мця октябрь 10 д.»)

№ 8

1716, лютого 14 (3). – Купча Марії Тумчихи, дана ігумену Свято-Михайлівського монастиря Лаврентію Гурці
«Року Бжого 1716 мсця февруалия 3 дня

Я, Марія Тумчиха, з сином моим Стефаном доброволне продалам до обителі Видубицкой киевской его млости отцу Лаврентію Кгорці, игумену видубицкому киевскому, третью часть свою мелницкую с кліткою, на мнстрской греблі стоячую, за сто золотих ровно, а одобравши в цілости всі гроши, даю на себе сюю карту при значних козаках и иных вірогодних людех Опанасу Довгополу, ктитору, Юску Кравцу, Микиті Химиченку и Кузмі Левоненку, же а ні я, а ні мои діти, ані теж хто с крвних моих, як близких, так и далеких, не повинни до тоєи части млина вічними часи утручатися. На том з людми вишмененими сама и з сином моим яко писма не уміетние, крестом стим подписуемся

Марія Пикулиновна Тумчиха +
Стефан Тумченко +
Опанас Довгопол, ктитор +
Юско Кравец +
Микита Химиченко +
Артем Лавріненко +
Кузма Левоненко +»

(IP. – Ф. 160. – № 525. Оригінал.

Запис на звороті: «Купчая от Тумчихи на третью часть мелницкую в Ярославці на греблі монастырской. 1717 февр. 3»)

№ 9

**1718, лютого 11 (січня 31). – Глухів. –
Універсал гетьмана Івана Скоропадського**

«Его црского пресвітлого влчства Войск Запорожских гетман Иоанн Скоропадский.

Всім кому бы колвек о том відати надлежало, особливе ясне в Бгу превелебному его млти отцу архимандриту киево-печерскому з братиею, сим універсалом нашым ознаймуем, иж превелебний в Бгу его млсть отц Лаврентий Горка, игумен монастиря святомихайловского киевского Выдубицкого з братиею ж доносили нам жалосте, что власний их Выдубицкий будинок при устю Вети в Корпчу в кгрунтах Гнилецких и Калиновских выдубецких же обрїтаючися, безправние и насилно законники монастиря Печерского забрали, теди яко его превелебность отц игумен просил нашой обороны, жебы албо оний был возвращен, албо доплачен,

иж бы в том тая обитель напрасной не поносила кривды чрез неслухное до кгрунтов, к оной належных, интересованеся, так мы чрез сей наш універсал предлагаем, абы превелебнии отцове законники печерские помянутого монастыра Выдубицкого будинок на их же кгрунтах власных забранний, люб возвратили, люб слушною ценою, яка надлежатимет, уплатили и вперед бы до их Выдубицких кгрунтов ку обиді тоя обители ніякого не иміли діла, повагою сего нашего універсалу нашего варуем.

Дан в Глухові иануар. 31 року 1718.

Звышменованный гетман рукою власною».

(НБУ. – IP. – Ф. XIV. – № 3677. – Копія.

Внизу документа написано: «місце печати реиментарской»)

№ 10

1718, жовтня 21 (10). – Київ. – Чолобитна ігумена Свято-Михайлівського Видубицького монастиря Лаврентія Горки

«Державнійший цррь гсдрь млстивейший.

В нынішнем гсдрь 718 году били челом мы, ныже именованные богомолцы ваши црского величества и Печерской Лавры архимандрит Иоаникий Сенютович з братиею, а в Санктпитебурхе в посолской канцелярії подавали челобитную и грунтов о разграничений маетностей и кгрунтов со всіми принадлежащими угоды от помянутой Киево - Печерской Лавры маетности и всяких принадлежащих угодей, по жалованным грамотам и по королевским декретом и привилием и по гетманским універсалам. И по тому нашому челобитью посланы твої, великого гсдря. и с посолской канцелярії грамоты: перво к гспдну киевскому губернатору, ко князю Дмитрею Михайловичю Голицину с товарищи, вторая до гспдна гетмана Ивана Ильича Скоропадского, им оной грамоты помянутой архимандрит Сенютович до гспдна гетмана не знала ради какова вымислу, хотя нас, богомольцов вших црского величества, изубітчит и тім ділом продолжить напрасно, не посилает. И и мы к нему ходили неоднократно говорить, дабы он послал до его гспдна гетмана, и он, архимандрит, и до себя нас не допускает.

Всемилстивейший гсдрь, просим вашего величества да поведит ваша державства сию нашу челобитную записать в книгу, а к оному архимандриту предложить и с Киево губернской канцелярії своїм црского величества указом, чего ради он, архимандрит, вашу царского величества грамоту, посланную до гспдна гетмана, задержав у себя, не посилает, и тем нас волочит и убитчит и делом продолжает напрасно.

Вашего величества нижайшии богомолцы ваши, Киево – Видубицкого монастыря игумен Лаврентий Горка з братиею 1718 года, октября в 10 д. сию челобитную писал Киево губернской канцелярії подячей Фадей Налетов, надлежит подать в Киево губернской канцелярії.

На подлинной челобитной подписался мнстра Стомихайловского Видубицкого киевского игумен Лаврентий Горка с братиею.

На подлинной поміта: 1718 года октября в 10 взят к присланной грамоте копии сам, а к архимандриту послать указ велить ему против сего гспдна гетмана прислат отвітствие и сию челобитную приняв от записки пошлинные, записать в книгу

Лантрат Кафтирев

Под тим на подлинной подписано: сие прошение в книгу записано и с подачи десять алтин принял и в приход записал Василей Митрофанов».

(НБУ. – IP. – Ф. 117. – № 5. Копія.

На початку документа запис: «Копія с подлинной в к[иевской] губернской к[анцеля]рії імющейся»)

№ 11

1719, жовтня 25 (15). – Київ. – Лист київської губернської канцелярії до архимандрита Києво-Печерської лаври Іоанікія Сенютовича

«Превелебнійший отец Киево-Печерские Лавры архимандрит Иоанникий. По его великого гсдря указу и по присланной грамоте ис посолской канцелярії по челобитию вашему Михайловского мнастиря игумена Лаврентия Горки велено их спорные земли с вашим Печерским мнстром размежевать и ваша превелебность прикажите на оную спорную землю объявить подлинные жалованные грамоты и привилиї, и декреты, и универсалы и с оних списав копії, за руками подать в губернской канцелярії, а подлинные обявля, взять к себе с розпискою.

1719 году октября 15 дня».

(НБУ. – IP. – Ф. 160. – № 244. – Арк. 181. – Копія середини XVIII ст.

Запис копіїста перед документом: «Копія о термини в к[иевской] губернской к[анцеля]рії при ділі имеющейся»)

№ 12

1721, січня 23 (12). – Глухів. –

Універсал гетьмана Івана Скоропадського

«Пресвітлійшого и державнійшого великого гсдря ншого его царского священнійшого влчства Войск Запорожских обоїх сторон Дніпра гетман Иван Скоропадский.

Всім вобец и кожному зособна кому бы колвек тепер и в потомние часы відати о том надлежало, а именно пну полковникові Войска его ж царского пресвітлого влчства Запорожского киевскому з старшиною полковою сим універсалом нашим ознаймуем, иж висоце в Бгу превелебный его милость отец Лаврентий Горка, игумен монстра Святомихайловского Видубицкого киевского, з братиею, міючи в владінії нижей именованние до обьители тоей належашие маетности, и иншие кгрунта, то есть Осокорские угодия и селище Багринов с принадлежностями. Од начала привилеями князей российских и королей полских наданными, а потом монаршими пресвітлійших гсдрей наших грамматами: первою покойнаго блаженния памяти великого гсдря цря и великого князя Алексія Михайловича, всероссийского самодержца, повторною синов его величества великих гсдрей црей и великих князей Иоанна Алексіевича утвержденными, просили нашой особливой на оние з обстоятелних граничних признаков, тие ж добра мнстра Видубицкого од инних сусідственних монастырей киевских кгрунтов здавна опреділяючих вираженем конфирмации. Напрод на селище Осокорки по той стороні Дніпра за Києвом будучое з грунтами сими именно: берег Дніпра против самой церкви Видубицкой и у придушной обрїтаючийся, Телячое, Грузная, Плоское, Подбурная, Синятин, озерем Гачища, именуемие Клешня, другая Подбурная, речище Осокорское од самого устя од верха Дніпра обадва береги, а один берег от дутни до вербника. Остров Осокорский против Либеди, нарїчем Миколаев, криниці Вирища, Чеповаха, Татарка Великая и Малая порубїже Поповое, Калита, Кривое, Затисок, против Жуковка, Ставное, сіножати протчие там монастыреві Видубицкому прислужаючие угодия, якие кгрунта ведлут тих же за лядской держави полским (?), а инние от протчих многих людей прежде помянутие видубицкие добра в аренді міючих руским характером справленних писем: которые тут были презентовани. Таковым преділом граничатся, почавши Дніпром второговое (?) Днеприще. Днеприщем на Липки, од Липок в Быстрий перевал, одтель в Вубчое, а далее в другое Вубчое. З сего на Коропов в Чорние Лозы. З Чорних Лоз на Кривую Сосну, потом на два Осокорки великие. Од Осокорков Врачища и в річку Позняковскую. Рїчкою в Тельбин, Тельбином в Коростишов, Коростишовом в Глубокий Колтов, з Колтова в Доманское жерело, жерелом в Дніпр и знову Дніпром в Неподницкую просто. На селище Багринов над иншие крїпости первейшим короля пол-

ского Жигмонта привилеом монастиреві Видубицькому в вічність еще року 1541 потверженное, а опослі монаршими царского пресвітлого величества, яко вишше реклося грамотами конфирмованное з кгрунтами ясност в писмі од ніякого тогда шляхтича Валерияна Хрушлинского, данном в книги городские киевские уведенном и в екстракті з книг винятом изображенною границею оцирклиованними и при той превелебними, именно взявши од реци Дніпра за Либедю низом Днепра Жуковку, Жуковкою в Попово озеро, тим озером в ричку Лювну, Лювною до яру глубокого, которим яром гаразд попоехавши, мимо Голосіев удатися на гору на дуби аж до дороги з Голосіева идучи, тоєю ж дорогою на Дубровку до Вичовки. З Дубровки через дорогу в долину Глубокою к Днепру на криницу, з якої жерелце Лукарец идет, Лукарцем вверх озера Лукаріцкого. От верха озера в перевал дніпровский и перевалом знову в Дніпр.

На село Лісники також грамотою царского пресвітлого величества по універсалах антцессоров наших стверженное зо всіми к тому селу принадлежитостями и кгрунтовыми заводами, которими поменных в правных листах показавшихся знаках здавна обитель Выдубыцкая владіет и уживает, почавши от болота Лесницкого, Подгорецкого и Безрадицкого, тим болотом против мосту, на той ріці Веті бывшего. Ветою жерелом вверх тоєю же Веті до урочища мосту Волковицкого, где есть млин его ж, монастира Выдубыцкого на Веті ободва береги монастирского села, Лісников здавна належачие міючий, од млина знову вверх Вети, минаючи вал старовічний до копців когдась перед тим княгинею, називаемою Корецкою, тим селом Лісниками владівшою, з их милостями отцами пещерскими между Сіраковом, то есть селом Хомовом и между бывшими своїми Лісниками сполне под час добровольного розезду кгрунтов сипаних, и в своем том компромісі еще року 1610 мая 21 состоявшомся достаточне описанних, тими копцами до долини Глибокой, долиною Глибокою до річки Хомовки, Хомовкою до дороги з Киева до Лесников идучой, там зишлася граница також добр монастира Выдубыцкого Гнилецкая и Куликовская з Лесницкою. Лесницкая пошла од Хомовки дорогою на гору до річки Поросятинки, Поросятинкою аж до предреченого болота Лесницкого, Подгорецкого и Безрадицкого, а Гнилецкая, Куликовская, так же Калиновская и Калного Лугу граница пошла річкою Хомовкою, Сіраковкою и Калиновкою вниз на копці под Ходорину Могилу в Кончу, Кончею зась в порубіжнюю до Днепра.

На млинок з дворцем в кгрунтах монастирских же Видубыцких при устю Либеди зостаючий и на корчму там же Либедскую давними правами укріпленние.

Мы прето, гетман, по должности уряду нашего особливе о всяких мнстрах zde, в Малой России сущих и у цілостному оних и добр их содержанию старане и призріние иміючи, поневаж в них ежечасная за монаршое пресвітлійшого гдря нашего его царского величества достоинство, також де за нас, гетмана, и за весь, в православии християнском утверждающийся, народ по обладающему всіми Гду Бгу приносится офіра и молба, чого ради барзій и на обитель Видубицкую киевскую яко зубожалую респектуючи видаем сей наш по прошению правителя оного ігумена, превелебного в Бгу его милости отца Лаврентия Горки, и всей братии універсал, которого повагою и силою, яко всі помянутие маетности, то есть селце Осокорки, селище Багринов и села Лісники зо всіма до оних кгрунтами и угодиями, як власне есть вижей сего з виразним границ тих добр до Видубыцкого мнстра здавна належатих объяснением изображено, ствержаем, позволяючи его превелебности отцу игумену з братиею тамошнею зуполною в безперешкодном оних заживанню иміти власть и обиклое в посполитих людей в предречоних маетностях мешкаючих послушенство и повинность. З инших теж вишше вираженною границею оциркулиованных кгрунтов, при тих маетностях будучих, всякие приходи и пожитки отбирати: так абы в спокойном всего того владінию никто з старшини и черні войскових и посполитих реименту нашего обивателей, особливе превелебные отці законники монастирей киевских, сусідственние кгрунта з видубицкими міючие, доволствуючися всяк своїми добрами, жадной найменшой его ж превелебност отцу Лаврентию Горці и, хто по них будет там в потомние часи начальником и сожителем, не сміли чинити шкоди, перепони и трудности пилно міти хочем, упоминаем и рейментарско приказуем.

Дан в Глухові в канцелярії войскової януария 12 року 1721.

В подлинном тако:

Звыш менованный гетман рукою власною

Місце печати рейментарской

Дел подкоморских подканцелярист Иван Ротмістр».

(НБУ. – ІР. – Ф. XIV. – № 3676. – Копія середини XVIII ст.

Внизу документа намальоване коло, в середині якого написано:

«місце печати рейментарской»

№ 13

1730, листопада 10 (жовтня 30). – Київ. – Лист київського полковника Антона Танського до намісника Свято-Михайлівського Видубицького монастиря

«В Бгу превелебний гсідне мсці отче намісник Сто-Михайловский Киевовидубицкий, мні велце мсці отче и благодітелю.

Писание превелебности вашае исправно получил, в котором написано о забранню сіна мною трох стирт на Чорном Кургані и о прочем, на что отвітствую: Бобровицкая сотня со всіми селами и деревнями и к оной принадлежащие всі угодии на полковников киевских на уряд полковничий здавна надлежала, и я на полковництво киевское уступивши, містечком Бобровицею и прислушающими к оному селами и деревнями и полями и сінокосами владіл, а когда на село Ярославку у покойного гетмана Скоропадского в послушание к обители Сто - Михайловской Видубицкой універсал виправили, в ту пору розограничене чинячи, бобровицкие поля и сінокоси вишписанные к селу Ярославці отошли без відома моего и старшины полковой киевской, а для розограниченна с полку Переяславского людей затыгали, и такое розограниченне зділалося не подлут надлежащего права, чого и ділать всячески било не надлежало. А даст Бог весни дождати, то я для рассмотренія той границі за відомом ясне велможного пна гетмана п.п. висланных просить буду и сам зеду. При сем самого млстивом ваше мствим рекомендуя навсегда пребиваю

Превелебности вашае всіх добр желателний ея императорского влчества Войска Запорожского полковник киевский Антони Тански.

Октобр 30 д. 1730 году
С Козелця»

(IP. – Ф. 160. – № 734. Оригінал, завірений печаткою і підписаний особисто А. Танським.

Запис на звороті: «В Бгу превелебному его млсти гідну отцу Василию наміснику в обители Сто Михайловской Киевовидубицкой, моему велце мсцівому гсідну и ласкавому благодітелеви подат». Ще один запис пізнішого часу: «Лист пна полков. киев. Танского отвітный о забранню сіна трох стирт на Чорном Кургані и о прочем сентяб. 30 д. 1730 год з Козелца»)

№ 14

1748, серпня 28 (17). – Київ. – Паспорт о Василя, виданий митрополитом Тимофієм (Щербацьким)

«По указу ея величества гдрня императрицы Елисавет Петровны, самодержицы всероссийския и прочая, и прочая, и прочая.

Обявитель сего Киево-Выдубицкого мнстыря иеросхи-монах Василий отправлен с оного Выдубицкого мнстыря за нікоторимы того мнстыря нуждамы в полкы Ніжынский и Стародубский на срок сего 748 года сентября до послідных чисел, которому иеросхымонаху Василию рады свободного пропуску по ея императорского величества указам как в оные полкы, так и обратно слідую щему, дан сей за рукою нашею архиерейскою пры печаты катедральной пашепорт, а он, иеросхымонах, з сым пашепортом должен везді обиходытысь честно, без всякого порока и ныгді в иние полка не ездыть и боліе вышшепрописаного срока не медліть.

Из катедры нашей митрополитанской киевской 1748 года августа 17 д.

Смиранный митрополит киевский Тимофей.

(НБУ. – IP. – Ф. 117. – № 5. Оригінал завірений печаткою)

№ 15

1745, вересня 24 (13). – Проїжджий лист

київського митрополита Рафаїла Заборовського

«Божиею милостию Рафаил Заборовский, православный архиепископ, митрополит киевский, галицкий и всея Малыя России.

Оказатели сего Киевовидубицкого мнстыря иеромонах Мелетий, монах Стефан да послушник Лука отправлены в Малую Россиі и в Січ Запорожскую ради испрошения на церков оного монастыра чуда стаго архистратига Христова Михаїла от добротов милостины, которым во вірность того дан сей за рукою нашею архиепископскою при печати катедральной пашпорт, в катедрі нашей митрополітанской киевской 1745 года сентября 13 д.

Выше именованный Рафаїл, митрополит киевский».

(НБУ. – IP. – Ф. 117. – № 4. – Оригінал, особисто підписаний Заборовським і завірений печаткою)

№ 16

1778, серпня 21(10). – Грамота

київського митрополита Рафаїла Заборовського.

«Бжиею млстию смиренный Рафаил митрополит киевский и Галицкий.

По благодати, дару и власти, Пресвятаго Животворящаго и Всеосвящающаго Духа, данный нам от великаго архиерея, Господа Бога и Спаса нашего Иисуса Христа, чрез святыя Его апостолы, и их намісники и преемники, благоговійнаго сего

мужа киевовыдубицкого монастыря монаха Феодула, всяким первее опасным истязанием прилжно испитавше, и достовірными свидѣлствы, наипаче духовнаго его отца иеромонаха Тихона о нем увѣрившиися, по обычаю и чину святых апостолския восточныя церкве, благословением и чиноположением нашим, содѣйствующу тому ж де Животворящему и Всесовершающему Святому Духу, посвятили мы во иеродиакона; и утвердили ему власть священнодѣйства исправлять по правилам святым и чиноположению церковному. К тому ж де и повелѣли ему прилжать вским добродѣтелям, по духовному регламенту монашескому уставу и своему при пострыжении обѣщание, во всем еже по благому, повинуюся настоятелю монастырскому со всею еже во Христѣ братиею. Аще еже он, Феодул, начнет жити безстрашно, или упиватися, или кощунствовать или от монастыря своего без благословения настоятеля то отлучится, или иное что неприличное монашеству творити, запрещение священнослужения да примет, дондеже исправится и покажет житие незазорное и благочинное священнослужителям подобающее священству, извержению сана да подлежит, в он же час оное возбраняющее содѣет. Извѣстнаго же ради свидѣлства, яко нами он, монах Феодул, во иеродиакона посвящен, дадеся ему сия граммата, за рукою нашею, при печати кафедральной, в богоспасаемом градѣ Києвѣ, в кафедрѣ нашея Софійской митрополитанской 1778 года августа 10 дня».

(НБУ. – IP. – Ф. 117. – № 7. – Оригінал, завірений печаткою)

№ 17

1782, листопада 30(19). – Київ. – Грамота

київського митрополита Гавриїла Кременецького

«Бжиею млатию смиренный Гавриил, митрополит киевский и галицкий.

По благодати, дару и власти пресвятаго животворящаго и всеосвящающаго Духа, данный нам от великаго архиерея Господа Бога и Спаса нашего Иисуса Христа, чрез святых Его апостоли и их намістники и преемники благоговійный сей муж Киевовидубицкого монастыря монах Савватий. Всяким первеопасным истязанием прилжно испитанный и достовірными свидѣлствы, наипаче духовнаго его отца игумена Вениамина о нем увѣрившиися, по обычаю и чину святых Апостолския восточныя церкве, благословением нашим, а рукоположением находящагося на пребывании в оном Видубицком монастырѣ преосвященнаго Никодима архиепископа реондашского (?), содѣйству-

ещу тому ж де, а и по творящему и всеосвершающему Святому Духу, посвящен во иеродиакона, ми же утвердили ему власть священнодійствыя исправлять по правилам святым и чиноположению церковному. К тому же де и повеліли ему приліжати всяким добродіятелям по духовному регламенту, монашескому уставу и своему при пострижении обіщанию, во всем еже ко благому повинуюся настоятелю монастырскому со всею еже во Христі братією. Аще же он, иеродиакон, Савватый, начнет жити безстрашно, или упиватися, или кощунствовати, или от монастыря своего без благословения настоятельского отлучатися, или иное что неприличное монашеству творити, запрещение священнослужения да примет, дондеже исправится и покажет житие неззорное и благочинное, священнослужителям подобающее. Аще же что содіет возбраняющее священству, извержение сана да подлежит вон же час оное возбраняющееся содіет извістнаго же ради свидітелства яко он, монах Савватий, во иеродиакона посвящен, дадеся ему сия наша грамота, за рукою нашею при печати кафедральной. В богоспасаемом граді Києві в кафедрі нашей Софійской митрополитанской 1782 года ноября 19 дня».

(IP. – Ф. 117. – № 11. Оригінал, завірений печаткою)

Додатки:

№ 1

1721, квітня 15. – Лист тобольського митрополита св. Антонія Стаховського до гетьмана Івана Скоропадського

«Ясне велможный мсці пне гетмане, мні велце мсцівий пне патроне и млстивий добродію.

Глубынами мудрости вся ко ползі ншой устрой, устрой и мні недовідомими судбами своїми от Малой Росії в Сибирские страны преселишася, аможе отходя, достодолжное вшой ясне велможности сим начертанием моім воздаю поклонение и за вся добродійства ясне вельможности вшой от многих літ доселі мні являемая, велце блгодарствуя, одолжаюся всяких блг подателя непрестанні млити, да бжественною своею десницею, неистошное всіх добр сокровище содержащую, воздаст ясне ваелможности вшей в господствованії мирном, здравием добрим, долгодействием и всяких блг дарованием, сего усердствуючи и сим посланием моім ясне велможност вшу жегнаючи, в чом когда нуждами дому архиерейскаго оскорблях, в том всемирненні прошу прощения; отселі уже не стану чим либо

оскорбляти и турбовати ясне велможност вшу. При сем (...) * прошу (?) вшой ясне велможности, иж отлеглая и недавно просвіщенная проповідію віри християнской Сибірская страна, требует ко утверждению в православії людей учителних, которих з Че[р]нігова, конвокуючи и по книги потребние, також по иние вещи нужднійшие посылаючи келейного диякона своего, прошу ясне велможности вшой приказати выдати з канцелярії войсковой подорожную на 35 лошадей для подиому того всего. О сем усугубляючи мое прошение, Бжиім благословением дому реїментарскому скончеваю и есмь.

Ясне велможности вшой, моего велце мсціваго пна патрона и млстиваго добродія всеусердний обоїх блг желатель и нижайший слуга

недостойний митрополит тоболский Антоний м[ану] р[опріа].
З обители Донской 1721 року априля 15 дня».

Адреса: «Пресвітлішаго и державнійшаго великого гдря ншего, его царскаго священнійшаго влчества Войск Запорожских обоїх сторон Днепра гетману ясне велможному его млсти пну Ивану Скоропадскому, моему велце мсцівому пну патрону и милостивому добродіеву.

От преосвященного бывшого черніговского, а теперешнего митрополиты сибірского з пожегнанем и с прошением, жебы его панской велможност веліл его преосвященства посланцеви одселю в Тоболск з потребними річами едучому на 35 коней ямских с подорожною видати под (...) * року 1721».

*(НБУ. – ІР. – Ф. XIV. – № 5002. – Оригінал,
завірений підписом Антонія Стаховського)*